PÁLYI ANDRÁS

Kalácsot Oravecznek!

VISSZHANG - XLVII. évfolyam 26. szám, 2003. június 27.

Olvasom Fencsik Flóra Panaszkultúra című háborgását a múlt heti ÉS második oldalán, és nem akarok hinni a szememnek. Már csak az hiányzik, hogy felkiáltson: "Nincs az íróknak kenyere? Egyenek kalácsot!" Hát valóban nem látja, ami a szeme elé tárul? Nem veszi észre, hogy ez a Vörösmarty téri könyvünnep már jó ideje nem az, ami egykor volt? Rég nem az élő (és a klasszikus) magyar irodalom seregszemléje, hanem a könyvpiac cápáinak kihagyhatatlan vadászterülete, ahol az íróknak és az irodalomnak fuldoklásnyi tér is alig jut. Évről évre csillagászati számokat hallunk a könyvheti könyvforgalomról, de ha egyszer megnéznénk, hogy hány tartalmas könyv cserélt gazdát ez alkalomból, szánalmas statisztikát kapnánk.

És még ez a legkevesebb. Tudjuk, beteg a magyar könyvkiadás, beteg a magyar irodalom. Tudjuk, a terjesztők még jól-rosszul megélnek belőle, ám a kiadók vegetálnak, az írók nyomorognak. Természetesen mindhárom esetben az igényes, élő irodalom terjesztőiről, kiadóiról és íróiról beszélek, nem azokról, akik könyvcsinálás - akár könyvírás - címén is mesés összegeket kaszálnak, csak éppen szellemi értelemben nem könyv az, ami a kezükből kikerül. Tudjuk, hogy tíz évvel ezelőtt, amikor bevezették a könyvek áfáját, arról volt szó, hogy az állam ebből finanszírozza majd az irodalmi és tudományos könyvkiadást, ami egy olyan kis nyelvterületen, mint a magyar, mindenképp dotációra szorul. Ma mintegy hat és fél milliárd a költségvetés bevétele a könyvek áfájából, s ebből alig négyszázmilliót forgat vissza a könyvkiadásban, ugyanúgy 200-300 ezer forinttal támogatva egy-egy kötetet, mint tíz évvel ezelőtt, ami nevetséges. Nincsenek írói ösztöndíjak, nincsenek honoráriumok, nincsenek felléptidíjak, nem jut pénz a könyvtárak fejlesztésére, amelyekből teljesen eltűnt az élő irodalom (már az írószövetségi könyvtár is csak a kollégák ajándék tiszteletpéldányait gyűjti), miközben az írótársadalom gyakorlatilag kényszervállalkozó lett, mert az a szerző, aki nem számlaképes, megnézheti magát, még a maga koldusfilléreit se kapja meg. (Az író mint vállalkozó: ez is megérne egy misét. Miféle vállalkozó az, aki összeszoruló gyomorral várja, hogy közöljék vele, mekkora összeget írhat a számlára, s aztán hetekig - nemegyszer hónapokig - lesi az OTP-számláját, hogy átutalták-e neki az elvégzett munkájáért járó összeget? Itt ajánlom Fencsik Flóra szíves figyelmébe Halasi Zoltán igen alapos, Se tisztelet, se díj című dolgozatát a műfordítás helyzetéről - rokon szakma, rokon gondok - a Magyar Narancs május 1-i számában.)

Enyhén szólva, rosszindulatú csúsztatás azt állítani, hogy a Kossuth-díjas költő a könyvheti megnyitón jelenlévő miniszternek rinyál, amiért állam bácsi már nem tartja olyan jól az írókat, mint a szocializmusban. Oravecz hangsúlyozza, hogy megvan a maga polgári foglalkozása, mégsem telt neki mindaddig könyvre, amíg meg nem kapta a Kossuth-díjat. Nem beszélve arról, hogy nem Oravecz Imre volt az az író, akit annak idején a szocialista állam agyonkényeztetett. Nem is a jelen sorok írója, azon egyszerű okból, hogy engem alig-alig közöltek. Ma közölnek, s eldicsekedhetem vele, hogy 1990 óta egyetlen elkészült írásom sem maradt íróasztalfiókban. Ráadásul viszonylag gyorsan dolgozom, viszonylag sokat publikálok. Mégis arra vagyok büszke, hogy a három fiammal még nem kerültem az utcára. Időnként ugyanis már-már ennek határán voltunk, hisz az esedékes havi számláinkat alkalmasint féléves késéssel fizettem be. Miközben nekem is van polgári foglalkozásom, s ádáz harcot folytatok azért, hogy írói tevékenységemért legalább valami ellenértéket kapjak. Ami nem mindig sikerül. Hisz ma az író valóban a könyvkiadás és az irodalmi sajtó jolly jokere: bármikor lecserélhető, legyen bármilyen "jó neve".

Jólértesültségem folytán Oravecz Imre könyvheti megnyitóját néhány órával elhangzása előtt már olvastam az ÉS-ben, ezért is mentem oda a Vörösmarty térre, hogy halljam a Kossuth-díjas költőt, aki

végre kinyitja a száját és szóvá teszi az írók nyomorát abban az országban, ahol a bankároknak európai fizetése van (lehet, hogy épp erre kell a könyvek áfa-bevétele?), ám ahol a poétáknak ma is éhezniük illik. És láttam kiadóvezetőt (igaz, nem irodalmit), aki az első sorban állt és tüntetően végigröhögte Oravecz rinyálását, olvastam könyvheti riportot a másnapi napilapban, mely szerint az emberek ott a téren egyből rácáfoltak az íróra, mert azonnal elkezdtek könyveket vásárolni, hallottam a tévében főszerkesztőt azzal büszkélkedni, hogy ő bizony nem fizet honoráriumot és még egy író se vette vissza a kéziratát stb. Tény, hogy az írók nyomorát ugyanúgy intézzük el, mint amikor hajléktalanokról, munkanélküliekről, romákról van szó: elfordítjuk a fejünket és kijelentjük, hogy ők maguk tehetnek a saját balsorsukról, ne sírjanak. A szolidaritás hiánya a legfájóbb Fencsik Flóra háborgásában, ahogy Marie Antoinette szavait is az tette szállóigévé; erre pedig nincs mentség. S hogy ez a szolidaritás-hiány, amely az egész magyar szellemi életet jellemzi, milyen szerepet játszik - a siralmas szociális helyzet mellett - a magyar irodalom elsekélyesedésében, az igazi, jelentős alkotások meg se születésében, azt sosem tudjuk meg, s az utókor is legfeljebb sejteni fogja.

Pályi András